

zásada	princip	kat.	důvod závaznosti či relevance
JAZYKOVÝ VÝKLAD			
zásada výkladu podle obecného jazyka (J1)	doslovný výklad	Z	vázanost soudce zákonem (čl. 95 Ústavy)
zásada výkladu podle legální definice (J2)	doslovný výklad	Z	vázanost soudce zákonem (čl. 95 Ústavy)
zásada terminologické jednoty neboli zákazu synonymického výkladu (J3)	doslovný výklad	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 40 LPV)
zásada jednoznačnosti slov zákona neboli zákazu homonymického výkladu (J4)	doslovný výklad	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 40 LPV)
SYSTEMATICKÝ VÝKLAD			
zásada ústavně konformního výkladu (S1)	hierarchie	SZ	vyšší právní síla Ústavy (čl. 9, 87 a 95 Ústavy)
zásada výkladu respektujícího nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (S2)	hierarchie	SZ	čl. 9 odst. 2 Ústavy
zásada zákonně konformního výkladu podzákoných předpisů (S3)	hierarchie	SZ	vyšší právní síla zákona (čl. 78, 79, 87 a 95 Ústavy)
zásada mezinárodně konformního výkladu (S4)	hierarchie	SZ	čl. 1 odst. 2 a čl. 10 Ústavy
zásada eurokonformního výkladu (S5)	hierarchie	SZ	čl. 1 odst. 2 a čl. 10a Ústavy
zásada zákazu interpretace vedoucí k rozporu s jinými právními normami (S6)	bezrozpornost	Z	princip bezrozpornosti práva jako jeden z principů právního státu (čl. 1 Ústavy)
zásada diskursivní závaznosti judikatury (S6a)	bezrozpornost	Z	princip právní jistoty jako princip právního státu (čl. 1 Ústavy), § 13 nového obč. zákoníku
zásada příkazu k optimalizaci (S7)	bezrozpornost	Z	čl. 4 odst. 4 Listiny (pro většinu situací)
zásada proporcionality zákonného omezení základního práva a svobody (S8)	bezrozpornost	SZ	čl. 4 odst. 4 Listiny
zásada výkladu konformního s explicitními zásadami zákona (S9)	bezrozpornost	R	§ 2 odst. 1 nového obč. zákoníku...
zásada nevytváření nepoužitelných ustanovení (S10)	vyloučení redundance	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 39 LPV)
zásada nevytváření nadbytečných ustanovení (S11)	vyloučení redundance	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 39 LPV)
zásada <i>lex specialis derogat legi generali</i> (S12)	vyloučení redundance	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 39 LPV)
zásada nevytváření mezer v zákoně (S13)	úplnost	R	zákaz odepření spravedlnosti
zásada vyvození opaku (S14)	úplnost	R	
zásada tématické jednoty právního předpisu nebo jeho části (S15)	systematika	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 39 LPV)
zásada tématické různosti právních předpisů nebo jejich částí (S16)	systematika	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 39 LPV)
zásada <i>argumentum a rubrica</i> (S17)	systematika	R	presumpce racionálního zákonodárce (čl. 30 LPV)
zásada jednoty právního odvětví (S18)	doktrinální členění	R	vnitřní systém práva (koherence právního řádu)
zásada systematické kodifikace práv. odvětví (S19)	doktrinální členění	R	presumpce racionálního zákonodárce
zásada jednoty soukromého práva (S20)	doktrinální členění	R	vnitřní systém práva (koherence právního řádu)
zásada jednoty správního práva v širším smyslu (S21)	doktrinální členění	R	vnitřní systém práva (koherence právního řádu)
HISTORICKÝ VÝKLAD			
zásada jednoduchého subjektivně historického výkladu (H1)	vůle zákonodárce	R	demokratická legitimita a dělba moci
zásada odvržení zamítnuté alternativy (H2)	vůle zákonodárce	R	demokratická legitimita a dělba moci
zásada presumované jednotné vůle zákonodárce (H3)	vůle zákonodárce	R	presumpce vůle zákonodárce
zásada subjektivně teleologického výkladu (H4)	vůle zákonodárce	R	demokratická legitimita a dělba moci
zásada výkladu podle dobových okolností (<i>occasio legis</i> ; H5)	vůle zákonodárce	R	presumpce vůle zákonodárce
zásada zohlednění vývoje práva (H6)	vůle zákonodárce	R	presumpce vůle zákonodárce
zásada souhlasu mlčícího zákonodárce (H7)	vůle zákonodárce	R	presumpce vůle mlčícího zákonodárce
zásada zohlednění předúčinného práva (H8)	vůle zákonodárce	P	hodnotové rozhodnutí demokraticky legitimovaného zákonodárce
zásada <i>lex posterior derogat legi priori</i> (H9)	vůle zákonodárce	R	presumpce vůle zákonodárce
TELEOLOGICKÝ VÝKLAD			
zásada zohlednění účelu právní normy (T1)	ratio legis	Z	princip demokratického právního státu, vázanosti státní moci zákonem a práva na spravedlivý proces (čl. 1 Ústavy, čl. 2, 36 Listiny)
zásada zohlednění účelu právního institutu (T2)	ratio legis	R	účelnost, hodnotová koherence právního řádu
zásada teleologicko-systematického výkladu (T3)	ratio legis	R	účelnost, hodnotová koherence právního řádu
zásada zohlednění principů právního odvětví (T4)	ratio legis	R	vnitřní systém práva (koherence právního řádu)
zásada výkladu v souladu s ústavními principy a hodnotami (T5)	ratio legis	SZ	Ústava, hodnotová koherence právního řádu
zásada <i>de similibus idem est iudicandum</i> (T6)	ratio legis	R	účelnost, hodnotová koherence právního řádu
zásada zohlednění důsledků právní regulace (T7)	ratio legis	R	účelnost práva jako základní právní hodnota
zásada <i>in dubio pro libertate</i> (T8)	ratio legis	P	svoboda jako ústavní hodnota
zásada komparativního výkladu (T9)	ratio legis	P	příbuznost právních řádů
zásada zohlednění standardů morálky a slušnosti (T10)	ratio legis	R	hodnotová koherence právního řádu
zásada poměřování kolidujících účelů, principů a hodnot (T11)	ratio legis	R	hodnotová koherence právního řádu
zásada vyloučení absurdních závěrů (T12)	ratio legis	R	hodnotová koherence právního řádu
zásada vyplnění mezery v zákoně analogií (T13)	ratio legis	R	hodnotová koherence právního řádu
zásada <i>singularia non sunt extendenda</i> (T14)	ratio legis	R	hodnotová koherence právního řádu
zásada <i>cessante ratione legis cessat lex ipsa</i> (T15)	ratio legis	P	hodnotová koherence právního řádu

Deset pravidel přednosti

(P1) **Prima facie přednost jazykového výkladu.** Od řešení, ke kterému směřuje jazykový výklad, se lze odchýlit jen tehdy, hovoří-li pro odchýlení se silnější argumenty. Důvodem je fakt, že jen text zákona byl schválen Parlamentem a vyhlášen ve Sbírce zákonů. Na interpretovi, který se chce zejména na základě systematických či teleologických argumentů odchýlit od jazykového výkladu, leží argumentační břemeno.

(P2) **Nepřipustnost argumentu legislativní chyby.** Zvláště ve veřejném právu v neprospěch jednotlivce není možné dát přednost historickému výkladu před výkladem jazykovým ani s pomocí zjištění, že přijatý a vyhlášený text zákona neodpovídá vůli zákonodárce; takový výklad by se musel opřít o systematické argumenty a nemohl by jít *contra verba legis*. V soukromém právu (a patrně i ve veřejném právu, nesměruje-li proti právům jednotlivce) už v případě legislativní chyby proti textu zákona jít lze, avšak ani zde izolovaný historický argument nestačí – musel by být podepřen silnými argumenty teleologickými.

(P3) **Historický výklad nemá ani prima facie přednost před výkladem teleologickým, poznatky historického výkladu však mohou být cennou inspirací i korekcí pro teleologický výklad.** Váha historického výkladu je sama o sobě z výše uvedených důvodů poměrně malá a přesvědčivý teleologický výklad, vycházející z vnitřního systému práva, nad ním převáží. Je však vhodné takový teleologický výklad spíše než od vlastních úvah začít od historických dokladů vůle zákonodárce a případně vlastní výsledky teleologických úvah ještě s historickými dokumenty konfrontovat.

(P4) **Prima facie přednost ustálené judikatury před vlastními teleologickými úvahami; může se od ní odchýlit jen tehdy, pokud to přesvědčivě odůvodní.** Z důvodu ochrany hodnot právní jistoty (legitimního očekávání založeného ustálenou judikaturou) a spravedlnosti (rozsuzování stejných případů stejně) je třeba v souladu s názory vrcholných soudů i s textem § 13 nového občanského zákoníku respektovat tento důležitý diskursivní prvek soudobého práva.

(P5) **Zákaz opomíjení účelu a smyslu právní úpravy.** I když je text zákona jednoznačný, nelze jej aplikovat mechanicky bez zvážení účelu a smyslu právní úpravy. Je třeba usilovat o harmonizaci interpretačních výsledků, protože jen řešení odstraňující rozpory mezi jazykovým, systematickým a teleologickým výkladem je skutečně přesvědčivé.

(P6) **Přednost teleologického výkladu před formálně systematickým výkladem u víceznačného textu zákona.** Při poměrování totiž převáží hodnoty nesené teleologickým výkladem nad presumpcí racionálního zákonodárce a s ní související právní jistotou vycházející jen ze zkušenosti s koncipováním právních textů. To platí zejména u zásad výše řazených pod principy vyloučení redundance a systematiky zákonodárství.

(P7) **Absolutní interpretační přednost zásad ústavně konformního, mezinárodně konformního, zákonně konformního a eurokonformního výkladu.** Toto pravidlo vyplývá z Ústavy. Nelze-li ustanovení právního předpisu takto interpretovat, bude neaplikováno (v případě podzákoného předpisu rozporného se zákonem nebo zákona rozporného s mezinárodní smlouvou) nebo derogováno Ústavním soudem (v případě rozporu zákona s ústavním pořádkem). Ústavně konformní výklad, je-li možný, má před derogací přednost.

(P8) **Výjimečná možnost odchýlit se od jednoznačného doslovného znění zákona, hovoří-li pro dotváření práva velmi silné a nesporné teleologické argumenty.** Podle Ústavního soudu má v případě jednoznačného textu jazykový výklad *prima facie* přednost před výkladem teleologickým. Teleologický výklad ale bude upřednostněn v případě „rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost“. Soudní praxe ukazuje, že může nad doslovným zněním převážet i účel zákona, který není výlučný, je-li nesporný, přesvědčivý a jasně dominující nad účely souladnými s doslovným zněním. Teleologickým argumentům se tu velmi blíží systematické argumenty vyplývající z principů bezrozpornosti, úplnosti a doktrinního členění právního řádu; spojuje je potřeba vykládat právo v duchu vnitřního systému práva. Toto pravidlo přednosti představuje konstelaci mezery v zákoně, zaplňované analogií nebo teleologickou redukcí. *Reductio ad absurdum*, tedy použití zásady vyloučení absurdních závěrů (T12), bude zároveň typickým případem použitím tohoto pravidla přednosti. Pravidla P9 a P10 představují pak výjimky z pravidla P8.

(P9) **Zákaz dotváření práva v případě počáteční vědomé mezery v zákoně.** I takový přesvědčivý teleologický výklad musí ustoupit jazykovému výkladu, je-li na straně jednoznačného jazykového výkladu též nesporný explicitní argument historického výkladu a nedošlo-li mezitím k podstatné změně společenských podmínek (počáteční vědomá mezera v zákoně). Vede-li počáteční vědomá mezera v zákoně k protiústavním důsledkům, musí být tedy takové ustanovení derogováno Ústavním soudem.

(P10) **Zákaz dotváření práva proti jednoznačnému doslovnému znění zákona tam, kde je to ústavně vyloučeno (zejména v neprospěch pachatele v trestním právu hmotném).** Analogie a teleologická redukce v neprospěch pachatele je v trestním právu hmotném striktně zakázána. Z judikatury vysvítá, že u správního a finančního práva mohou být patrně z tohoto zákazu připuštěny velmi úzce vymezené výjimky, opírající se o kombinaci systematických argumentů (lze se alespoň částečně opřít o jiná ustanovení zákona) a zásady vyloučení absurdních závěrů; v takové situaci totiž nelze hovořit o legitimním očekávání, které by mělo být chráněno (srov. výše rozhodnutí NSS 1 As 24/2006 k povinnosti „připoutat se za jízdy bezpečnostním pásem“).